

בס"ד. ר"ד בעת ברית-מילה*, ז' אדר-שני ה'תשי"א.

בלתי מוגה

[לאחרי הברית, קודם הסעודה¹, טעם כ"ק אדמו"ר שליט"א מיני מזונות, וברך את אבי הבן שיזכה לגדלו כו' מתוך הרחבה. וכן בירך את המוהל, באמרו: "איר מאַכט דאָך אידן", וברכו שימשיך בעבודתו בהצלחה, בגשמיות וברוחניות].

א. שאלתי פעם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות מנהגים — למה לא רשמו אותם? והשיב לי: לא היו מונחים בזה ("מ'איז ניט געלעגן אין דעם"). ושאלתי: הרי ישנם ריבוי ענינים הנוגעים לפועל וצריכים לידע איך להתנהג? והשיב: באמת חבל ("עס איז טאַקע אַ שאַד") שלא רשמו אותם.

ולכן, כשראיתי איזה מנהג אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ציינתיו ברשימה, והשייך גם לרבים, הבנתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שכדאי לפרסם ברבים.

ב. פעם נודמן לי להיות נוכח בברית-מילה שבה נתכבד כ"ק מו"ח אדמו"ר בסנדקאות², וציינתי ברשימותי כמה הנהגות³:

כ"ק מו"ח אדמו"ר צוה להביא הטלית שלו, והתעטף בה ללא ברכה⁴. הברית-מילה היתה כשלש-ארבע שעות לאחרי תפלת שחרית, לאחרי כל השיעורים של הפסק — כפי שמצינו בשו"ע של רבינו הזקן כמה שיעורים: עד שיסיח דעתו⁵, ב' שעות⁶, וכיו"ב⁷ — ואעפ"כ, התעטף בהטלית שלו ללא ברכה.

מילה בשנת תרצ"ב באטוֹאָצק), חוברת קפו ע' 14 (מברית מילה בשנת תרצ"ה בוורשא).

(4) כך נהג גם כ"ק אדמו"ר שליט"א — כשנתכבד בסנדקאות בברית מילה זו (המו"ל).

(5) או"ח הל' ציצית ס"ח סכ"ג-כה. וראה גם הל' ציצית בסידור אדה"ז בסופן.

(6) שם סכ"ה סכ"ט. סתרל"ט סי"ג.

(7) ולהעיר, שיש דברים שהשיעור שלהם הוא כל היום (שם סמ"ז ס"ז). וראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ס"ע רי ואילך. וש"נ).

(* אצל הרה"ת ר' יוסף מנחם מענדל טענענבוים.

(1) ברשימה נוספת, שהזכיר גם אודות העילוי דסעודת ברית מילה, שנזכרה בתורה — כמ"ש (וירא כא, ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", ולדעה אחת (פדר"א פכ"ט. תוד"ה שש — שבת קל, א) היתה סעודה זו ביום הברית.

(2) ראה גם מכתב כ"ב טבת שנה זו (אגרות-קודש ח"ד ע' קכט).

(3) ראה "רשימות" חוברת סה ע' 7 (מברית

ואף שהי' יכול להתעטף בטלית שאולה שאין מברכים עלי⁸, מ"מ, התעטף בהטלית שלו דוקא, וללא ברכה, להורות שאין צורך לברך עוה"פ גם לאחרי שיעור הפסק.

בשעת הברית-מילה הבחנתי שכ"ק מו"ח אדמו"ר — שהי' הסנדק — נראה חיור ולבן מאד, ובשעת החיתוך, הפנה כ"ק מו"ח אדמו"ר את ראשו כמי שלא יכול להסתכל על דם⁴.

ולהעיר על הפלא שבדבר — שהרי כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' שוחט⁹, ואעפ"כ, הפנה את ראשו כמי שאינו יכול להסתכל על דם.

כמו כן הבחנתי שבמשך כל זמן הברית-מילה הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר מרחש בשפתיו ("געשעפטשעט מיט די ליפן") בלחש⁴. — אינני יודע מה אמר בשעת מעשה, אבל הבחנתי שאומר משהו.

אח"כ שאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר מה אמר בשעת הברית-מילה, (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר): והוספתי, שזהו דבר הנוגע לפועל, שאם יכבדוני פעם בסנדקאות אדע מה צריכים לומר... — אבל כ"ק מו"ח אדמו"ר לא השיב לי.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) נו, אינני יודע אמנם מה אמר, אבל יודע אני עכ"פ שהי' אומר משהו.

ג. לאחרי הברית-מילה, בעת הסעודה¹⁰, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹:

סדר העבודה לאחר מ"ת הוא שבתחילה צ"ל העברת ערלת הגוף, שזהו"ע המעשה, ואח"כ העברת ערלת הלשון, ענין הדיבור, ואח"כ העברת ערלת הלב, ענין המחשבה.

אצל אברהם אבינו — קודם מ"ת — הי' הסדר באופן הפוך: בן שלש שנים הכיר את בוראו¹² — שזהו"ע המחשבה, ואח"כ היתה עבודתו בפירסום אלקותו ית' בעולם¹³ — בדיבור, ואח"כ היתה המילה כפשוטה — במעשה.

אבל אצלנו, ההתחלה היא בהענין העיקרי — ענין המעשה.

— לאחרי זה התקיימה סעודה ממש (בנטילת ידיים כו'), שלא בנוכחות כ"ק מו"ח אדמו"ר.
 (11) הובא ב"היום יום" ז חשון.
 (12) נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ח. וש"נ.
 (13) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(8) ראה שו"ע אדה"ז שם סי"ד ס"ח.
 (9) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שסא.
 (10) באמירת לחיים וטעימת מיני תרגימא.

ד. סיפר¹⁴ כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵:

על ברית-מילה אצל א' מנכדי הצמח-צדק היו צריכים לבחור בין שני מוהלים. מוהל אחד הי' אומן מומחה במלאכתו, אבל לא הי' שייך כ"כ לכוין כוונות כו', ומוהל אחד שהי' שייך לכוונות, אבל לא הי' אומן מומחה כ"כ. וצוה הצמח-צדק ליקח המוהל שהוא אומן מומחה, באמרו: עשי' לעילא, ו"לעילא" בדרגא כזו ששם אין צורך ב"כתובת" ("אָזאַ לעילא וואָס מ'דאַרף דאָרטן ניט קיין אַדרעסן").

והוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר: לכאורה אפשר לבאר פירוש הדברים, שהסיבה שיכולים ליקח המוהל האומן אף שאינו שייך לכוונות, היא מפני שהמוהל השני כיוון את הכוונות, וכפי שמצינו בכמה ענינים שכונותו של אחד מועילה גם לשני¹⁶. אבל, מלשוננו של הצמח-צדק "עשי' לעילא", מובן, שהעשי' כשלעצמה די' וטובה, ואין צורך בכוונות.

ה. ויש להוסיף בביאור מעלת העשי' שבמצות מילה:

המעלה המיוחדת במצות מילה שלא מצינו דוגמתה בשאר המצוות (מלבד פסח) — שהיא מצות עשה, ויש בה אזהרת כרת, שזהו חידוש לגבי שאר המצוות, כי, אזהרת כרת אינה אלא במצוות לא תעשה, ורק במילה ופסח יש אזהרת כרת על ביטול מצות עשה¹⁷.

וביאור הענין¹⁸:

מבואר בדרושי חסידות¹⁹ שיש מעלה במצוות לא תעשה לגבי מצוות עשה, שמצוות עשה הם בבחי' ו"ה, ומצוות לא תעשה הם בבחי' י"ה, כי, ע"י קיום מצוות עשה ממשיכים אורות שיכולים לבוא ולהתלבש בכלים, ולכן המשכתם היא ע"י עשי', משא"כ ע"י מצוות לא תעשה ממשיכים אורות שהם למעלה מהתלבשות בכלים, ולכן המשכתם היא באופן שע"י העדר העשי' (מניעה מלעשות הדבר) נמשך האור בדרך ממילא, אבל אי-אפשר להמשיכם ע"י עשי'.

כלומר: יש אמנם מעלה בהמשכת האור שיכול לבוא ולהתלבש

(14) בזכרון אחדים: באותה הזדמנות סיפר כו'.
(15) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"י (לעיל ע' 88).
(16) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ט ס"ז.
(17) כריתות בתחלתה. וראה זח"א רס, א.
(18) בהבא לקמן — ראה אוה"ת יתרו (כרך ז) ע' ב'תרצו ואילך. שה"ש (כרך ב) ס"ע תסו ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות מילה ספ"ב (דרמ"צ יו"ד, רע"ב). לקו"ש ח"ג ע' 834 הערה 23.
(19) ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

(14) בזכרון אחדים: באותה הזדמנות סיפר כו'.
(15) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"י (לעיל ע' 88).
(16) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ט ס"ז.
(17) כריתות בתחלתה. וראה זח"א רס, א.
(18) בהבא לקמן — ראה אוה"ת יתרו (כרך ז) ע' ב'תרצו ואילך. שה"ש (כרך ב) ס"ע תסו ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות מילה ספ"ב (דרמ"צ יו"ד, רע"ב). לקו"ש ח"ג ע' 834 הערה 23.
(19) ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

בכלים, ומהאי טעמא²⁰ מצות עשה דוחה מצות לא תעשה²¹, אבל אעפ"כ, מצוות לא תעשה הם גבוהים יותר ממצוות עשה, כיון שעל ידם נמשך אור נעלה יותר, אור שלמעלה מהתלבשות בכלים.

ומצד גודל מעלת מצוות לא תעשה על מצוות עשה — אזהרת כרת היא במצוות לא תעשה דוקא.

וכיון שבמצות מילה ופסח יש אזהרת כרת, עכצ"ל, שגדלה מעלתן כמו מעלת מצוות לא תעשה, היינו, שעל ידם ממשיכים אורות שלמעלה מהתלבשות בכלים, ויתירה מזה, שגם האורות שלמעלה מהתלבשות בכלים שבדרך כלל אי-אפשר להמשיכם ע"י עשי' אלא ע"י העדר העשי' (לא תעשה), נמשכים במילה ופסח ע"י עשי'.

ו. עפ"ז יש לבאר מארז"ל²² בנוגע למעלת מילה לגבי שבת — "שבת .. שקולה כנגד כל מצוותי' של תורה ו(אעפ"כ) המילה דוחה אותה, משל לשני מטרוניות שהיו באות זו על גב זו ואין אתה יודע אי זו גדולה מחבירתה, זו שהיא יורדת מפני חבירתה את יודע שחבירתה גדולה ממנו":

אע"פ ש"שבת שקולה כנגד כל מצוותי' של תורה", הרי, גם בשבת ישנו הגדר והחילוק דמצות עשה ומצות לא תעשה, כאמור, שהמשכת האורות בכלים היא באופן של עשי' (מ"ע), והמשכת האורות שלמעלה מהתלבשות בכלים היא באופן של העדר העשי' (מל"ת), ואי-אפשר להמשיכם באופן של עשי'.

ולכן "המילה דוחה אותה", שהמילה גדולה מן השבת — שיש בה המעלה דמצוות לא תעשה שהם גבוהים ממצוות עשה (כמובן מזה שיש בה אזהרת כרת), שעל ידה נמשכים האורות שלמעלה מהתלבשות בכלים, ולא עוד אלא שאורות נעלים אלה (שבדרך כלל נמשכים ע"י העדר העשי' דוקא) נמשכים באופן של עשי'.

ז. ובביאור טעם הדבר — יש לומר:

מצות מילה (וכן פסח) נאמרה לפני הדיבור. ואף שאנו מקיימים אותה מצד הציווי שלאחרי הדיבור²³, מ"מ, מתייחסת גם למצות מילה כפי שהיא לפני הדיבור²⁴.

(23) פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז.

(24) ראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 55

ואילך.

(20) ראה לקו"ת שם ו, ד.

(21) שבת קלב, ב. ועוד.

(22) ירושלמי נדרים פ"ג ה"ט.

[ולהעיר שעד"ז מצינו בנוגע לתורת החסידות — שספר התניא מתייחס לאופן התגלות החסידות לאחרי פטרבורג, אף שכתבתו היתה לפני פטרבורג²⁵].

ויש לומר, שהחילוק בין אופן המשכת אורות בכלים ע"י עשי' להמשכת אורות נעלים שלמעלה מהתלבשות בכלים ע"י העדר עשי', נתחדש לאחרי הדיבור, אבל לפני הדיבור לא היתה מדידה והגבלה זו, ולכן, במצות מילה שנאמרה ומתייחסת ללפני הדיבור, יכולים להמשיך אורות שלמעלה מהתלבשות בכלים ע"י עשי'²⁶.

ח. (כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לספר אודות הברית־מילה שבה ה"י נוכח כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ:)

בהברית־מילה הנ"ל נתן כ"ק מו"ח אדמו"ר עשרים זלָאָטעס עבור הישיבה, באמרו, שסכום זה הוא בתור דמי־קדימה עבור לימודו של הילד (הרך הנימול) בהישיבה²⁷.

ויש לקבוע מנהג זה בכל ברית־מילה — ליתן להישיבה דמי־קדימה עבור לימודו של הילד בהישיבה.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר:) לכל לראש — יש תועלת בכך שנותנים מעות להישיבה, ועוד והוא העיקר, שכיון שזוהי הנהגה שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר, יש לקבוע מנהג זה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לבעל־הברית חמש דאלאר ליתן להישיבה, באמרו, שהערך של עשרים זלָאָטעס (הסכום שנתן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) אז שוה היום לחמש דאלאר.

בעל הברית שאל אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א אם יכול לפדות שטרות אלה (שקיבל מכ"ק אדמו"ר שליט"א) וליתן להישיבה שטרות אחרים, והשיב כ"ק אדמו"ר שליט"א שיכול לפדות, והוסיף:]

הסדר, שכיון שיש פלוגתא אם צריך לשתות כוס חמישי, ולא נפסקה הלכה, לכן מוזגים כוס חמישי, וקורין אותו "כוסו של אליהו", לרמז שכשיבוא אליהו ויפתור את כל הספקות (כהר"ת "תיקו"), אזי יתברר גם דינו של כוס זה (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 48 ואילך).
(27) הובא ב"היום יום" כח אדר שני (מ"ברית מילה צה ורשא". ראה לעיל הערה 3).

(25) ראה סה"ש תורת שלום ע' 55. ע' 114.
(26) ברשימה נוספת, שדובר גם אודות ביאת אליהו הנביא בעת הברית, כמו בליל הסדר, וסיפר, שאדמו"ר מהר"ש הבטיח לנכדו (בן בתו הרבנית דבורה לאה), שאם יתנהג באופן כך וכך, יראה לו את אליהו הנביא (ראה גם "רשימות" חוברת קפז ס"ע 13 ואילך).
וכן נזכר אודות כוסו של אליהו בליל

בהקדש מצינו אמנם קולא בענין זה (אף שבכלל יש בו כמה חומרות), ש"נפדה בפחות משויו", ולכן יש להדגיש שלכל הפחות לא יהי' הפדיון בפחות משויו²⁸.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לבעל-הברית סידור תהלת ה' הוצאת קה"ת תשי"א, ואמר:]

בהשגחה פרטית הגיע היום מבית-הדפוס סידור זה, שבו נדפסה ביוגרפיה של כ"ק מו"ח אדמו"ר. — סידור זה ישמרו עבור הילד עד שיגדל וילך לישיבה, וילמד בו אלף-בית ועברי²⁹.

הסנדק נמצא במקום אחר (ראה ס' לקט הקמח החדש או"ח סימן קלא סקל"ט ואילך. וש"נ), ולכן הורה שיתפללו מנחה מיד.

(28) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
(29) ברשימה נוספת, שאמר שיש חקירה בנוגע לאמירת תחנון אחר הברית, כאשר